

Innspill til Kunnskapsdepartementet 29.06.20

Høring NOU 2019: 25 – Med rett til å mestre – Struktur og innhold i videregående opplæring.

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon - FFO - er paraplyorganisasjon for organisasjoner av, med og for mennesker med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer. Vi representerer 84 organisasjoner med over 335 000 medlemmer.

FFO takker for invitasjonen til å levere høringssvar til høringen av NOU 2019: 25 Med rett til å mestre – Struktur og innhold i videregående opplæring. Vi samarbeider tett med ungdomsparaplyorganisasjonen Unge funksjonshemmede i saker som angår aldersgruppene unge og unge voksne. I denne høringen velger vi å støtte deres meget gode og grundige høringsuttalelse.

Vi vil for øvrig vise til et brev vi sendte til Kunnskapsdepartementet sammen med Unge funksjonshemmede og Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner (SAFO) nylig, om det vi anser som Liedutvalgets manglende fokus på elever med funksjonsnedsettelse i den videregående skolen. Vi ser alvorlig på dette. I utvalgets utredning hevdes det å være et dårlig kunnskapsgrunnlag knyttet til elever med nedsatt funksjonsevne og skolen. Imidlertid er det få tegn til at utvalget har forsøkt å innhente kunnskapen som finnes.

Når for eksempel Wendelborg, Kittelsaa og Wik i sin rapport fra 2017 viser at over 30 prosent av elevene med utviklingshemming tas inn på studieforbereende utdanningsløp, selv om ingen i elevgruppen går videre på høgskole- og universitetsstudier, er det grunn til å stille spørsmål til om videregående opplæring er godt nok tilpasset disse elevene. Og når annen forskning viser at 64 prosent av fysisk funksjonshemmede ikke fullfører videregående skole, fremstår det tydelig at den videregående skolen representerer alvorlige barrierer for elever med nedsatt funksjonsevne. Listen over veldokumenterte utfordringer i den videregående skolen er lang, men beklageligvis har Liedutvalget valgt å ikke gå inn i dette feltet.

Norge er forpliktet til å etterleve FNs funksjonshemmedekonvensjon (CRPD). Vi vil minne om artikkel 4, pkt. 3 som blant annet sier:

«I arbeidet med å utvikle og gjennomføre lovgivning og politikk som tar sikte på å gjennomføre denne konvensjon, og i andre beslutningsprosesser som gjelder spørsmål knyttet til mennesker med nedsatt funksjonsevne, skal partene aktivt trekke inn og rådføre seg inngående med mennesker med nedsatt funksjonsevne, også barn med nedsatt funksjonsevne, gjennom de organisasjoner som representerer dem.»

FFO, Unge funksjonshemmede og SAFO er i brevet til KD tydelige i vår forventning om at departementet i arbeidet med den videregående skolen arbeider aktivt for å avdekke og løse utfordringene som funksjonshemmede møter i dag.

Unge funksjonshemmede kommer i sin uttalelse med noen forslag til tiltak som kan bidra til å løse disse utfordringene. FFO støtter disse, og gjengir dem kort her. Vi viser til Unge funksjonshemmedes uttalelsefor detaljer i dette, samt til kommentarer rundt utvalgets forslag.

INNLEDENDE BETRAKTNINGER

Unge funksjonshemmede er skuffet over at utvalget har valgt å overse funksjonshemmede i sin utredning. Utvalgets mandat har vært å levere forslag til endringer i videregående skole som skal gi elevene bedre forutsetninger for å lære og fullføre. Derfor er det beklagelig at utvalget ikke omtaler de mange barrierene elever med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom møter i videregående opplæring. Svært mange av disse elevene faller ifra nettopp på videregående, og representerer en stor andel av frafallsstatistikken som ofte blir glemt. En studie fra 2013 konkluderte med at hele 64 prosent av elever med fysiske funksjonsnedsettelse ikke fullfører videregående skole.

Dette henger blant annet sammen med manglende universell utforming og individuell tilrettelegging, dårlige overganger og ekskluderende spesialundervisning. Konsekvensen er at svært mange funksjonshemmede og kronisk syke elever ikke kvalifiserer seg til høyere utdanning, og ender opp med betydelig dårligere yrkesutsikter. At disse problemstillingene ikke er omtalt av utvalget er slik vi ser det en tapt mulighet til å øke funksjonshemmedes utdanningsnivå og arbeidslivsdeltakelse.

Vi ber om at den kommende Stortingsmeldingen om videregående opplæring særlig vurderer tiltak som kan bidra til et mer inkluderende opplæringstilbud for elever med funksjonsnedsettelse. Vi oppfordrer departementet til å involvere funksjonshemmedes organisasjoner i arbeidet.

FORSLAG TIL TILTAK

Effekten av utdanning på videre arbeidslivsdeltakelse er betydelig høyere for funksjonshemmede, sammenlignet med befolkningen generelt. En mer inkluderende videregående skole vil derfor være et av de viktigste tiltakene for å få flere funksjonshemmede i arbeid. I det følgende foreslår vi noen tiltak som mangler i NOUen vi mener kan bidra til at flere elever med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom mestrer og fullfører videregående skole:

Medvirkningen må styrkes

Medvirkning er helt sentralt for å at opplæringen skal treffe og oppleve mestring. Dette er ofte langt ifra tilfelle i dag, særlig når det kommer til spesialundervisning. Vi ber derfor om at det utvikles veiledere og verktøy for å ivareta elevenes deltakelse i egen læring og tilrettelegging.

Skolebyggene må universelt utformes

Mange elever møter på barrierer som manglende heiser, høye terskler, dårlig akustikk og utilgjengelige IKT-løsninger. Det er derfor et stort behov for at samtlige

videregående skoler i landet blir universelt utformet så snart som mulig. Det eksisterende veikartet for universell utforming av grunnskoler er et svært godt verktøy for å gjøre nettopp dette. Universell utforming gjør at alle elever kan delta i undervisningen på lik linje. I tillegg blir det mindre behov for segregerende spesialløsninger som utestenger og bidrar til frafall. En satsing på universell utforming på videregående er derfor bra for alle, og vil kunne bidra til at flere fullfører videregående skole.

Bedre overgang fra ungdomsskole til videregående skole

Flere elever har hatt et godt tilbud på ungdomsskolen, men opplever å måtte begynne på nytt med å skape forståelse for sine behov på ny skole. En viktig årsak til dette er manglende informasjons- utveksling mellom skolene, og at man i flere tilfeller må søke på nytt om sakkyndig vurdering, hjelpemidler og tilrettelegging. Overgangen må bedres, særlig for elever med spesialpedagogiske behov.

En mer inkluderende spesialundervisning

Det er store mangler ved spesialundervisningen i Norge. Mange elever med tilretteleggingsbehov blir tatt ut av fellesundervisning, møter assistenter uten pedagogisk kompetanse, og blir stilt lave forventninger til. Andelen av spesialundervisning som blir gitt utenfor vanlig klasse øker for hvert skoletrinn, og er svært høy i videregående opplæring - to tredjedeler av videregående elever som mottar spesialundervisning tas ut av klassen sin og plasseres i egne spesialklasser. Det er skuffende at denne problemstillingen ikke er adressert av utvalget. Den kommende Stortingsmeldingen må levere konkrete tiltak for å sikre en mer inkluderende spesialundervisning i videregående skole.

Fritak fra fag

I dag får mange elever med funksjonsnedsettelse fritak fra fag i videregående skole. Ofte blir fritak brukt som enkel løsning i stedet for å tilpasse, selv om det kunne vært mulig for eleven å gjennomføre faget med tilrettelegging. Fritak fra hele eller deler av obligatoriske fag kan få alvorlige følger for den enkelte, inkludert manglende studiekompetanse, grunnleggende ferdigheter og sosial utestenging. Derfor må fritak fra fag være absolutt siste utvei, og eleven må informeres grundig om hvilke konsekvenser fritaket kan få for muligheten til å få studiekompetanse.

Fravær og frafall

Sluttevalueringen av fraværsgrensen viser at selv om grensen har fått fraværet i videregående skole ned for de fleste elevene, har den slått negativt ut for elever med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom. Vi støtter derfor forskernes anbefaling om å få på plass kompensierende tiltak for elever som fraværsgrensen har slått uheldig ut på. Vi ber om at det settes i gang en kartlegging av status for frafallet blant elever med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom i videregående skole.

Lærlinger med funksjonsnedsettelse

Mange lærlinger med funksjonsnedsettelse sliter i dag med å få lærlingplass, fordi bedrifter tenker det vil være dyrt eller vanskelig å tilrettelegge for den enkelte. Selv om det fins en tilskuddsordning for bedrifter som tar imot lærlinger med funksjonsnedsettelse, er ordningen lite kjent. I tillegg har mange bedrifter og lærlinger behov for støtte og veiledning om hvilke tilretteleggingsmuligheter som trengs. Vi ber derfor om at det blir tatt en helhetlig kartlegging av situasjonen til lærlinger med funksjonsnedsettelse, og mulige tiltak som kan settes i verk.

Berit Therese Larsen, Interessepolitisk leder